

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.І.ПИРОГОВА

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з наукової роботи

проф. О. Власенко

« 10 » 20 20 року

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
(ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

з підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я, 09 Біологія

спеціальності 222 «Медицина», 221 «Стоматологія», 228 «Педіатрія»,
229 «Громадське здоров'я», 091 «Біологія»

мова навчання: українська, російська, англійська

20 20 рік

Вінниця

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова , відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Завідувач кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти, доктор медичних наук, професор Пшук Н.Г..

Доцент кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти, кандидат психологічних наук, доцент Кондратюк А.І..

Доцент кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти, кандидат медичних наук, доцент Кривоніс Т.Г.

РЕЦЕНЗЕНТИ: завідувач кафедри українознавства, кандидат педагогічних наук, професор Василенко Г.Л.,
доцент кафедри психіатрії, кандидат медичних наук Серебреннікова О.А.,
доцент кафедри медицини катастроф, кандидат психологічних наук
Корольова Н.Д.

Обговорено на засіданні кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії “ 23 ” 09 20 20 року, протокол № 2 .

Схвалено на Центральній методичній раді /науковій комісії та рекомендовано до затвердження Вченою радою “ 05 ” 10 20 20 року, протокол № 2 .

Затверджено Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова “ 08 ” 10 20 20 року, протокол № 4 .

Вчений секретар (Серебреннікова О.А.)

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Педагогічна практика (практична підготовка)» розроблено відповідно до Освітньо-наукової програми Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова на третьому (освітньо-науковому рівні).

Галузі знань 22 «Охорона здоров'я», 09 «Біологія».

Спеціальності: 221 «Стоматологія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія»,
229 «Громадське здоров'я», 091 «Біологія».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (АНОТАЦІЯ)

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

В рамках навчальної дисципліни передбачається розвиток професійно-педагогічних, психолого-педагогічних та комунікативних компетентностей здобувачів задля організації та проведення викладацької роботи відповідно для спеціальності та з урахуванням специфіки вузької спеціалізації.

СТАТУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Програма є нормативною частиною освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії циклу загальної підготовки в блоці універсальних навичок дослідника і розрахована на 2,5 кредити. Педагогічна практика є практичною складовою підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (аспірантів) усіх форм навчання у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова.

ПРЕДМЕТОМ ВИВЧЕННЯ ДАНОГО КУРСУ та метою організації і проведення педагогічної практики є підвищення базового рівня набуття здобувачами професійно-педагогічних та комунікативних компетентностей, знань, умінь та навичок організації освітнього процесу, навчання, розвитку і професійної підготовки здобувачів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності.

Педагогічна практика є складовою частиною підготовки фахівців до викладацької діяльності, що забезпечує можливість отримання ґрунтовної педагогічної підготовки. Практика надає аспірантам практичну можливість опанування:

- навчально-виховним процесом у вищій школі (зокрема викладання професійних дисциплін);
- науково-методичною роботою забезпечення навчального процесу;
- організацією навчальної діяльності студентів;
- здобуттям компетенцій практичної викладацької діяльності.

Педагогічна практика покликана забезпечити функцію сполучної ланки між теоретичними знаннями, здобутими в процесі засвоєння освітньої складової підготовки аспірантів і практичною діяльністю щодо впровадження здобутих знань у освітній процес.

Предметом практики виступає окрема дисципліна фундаментального чи професійно-орієнтованого циклу навчального плану (зазвичай вона відповідає напряму наукових досліджень аспіранта). В процесі проходження практики передбачається закріплення знань про педагогічні факти, механізми, закономірності, основні характеристики педагогічного процесу, зокрема процесу навчання і виховання студентів у закладах вищої медичної освіти.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ: Базовими дисциплінами для вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна практика (практична підготовка)» є цикл професійно-орієнтованих дисциплін (з урахуванням вузької спеціалізації за темою дисертаційного дослідження), а також початкові предмети з освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії,

зокрема «Психолого-педагогічні основи навчальної діяльності». Простежуються міждисциплінарні зв'язки з конкретними дидактичними або новітніми методиками роботи у вищій школі зокрема, в системі вищої медичної освіти.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Мета: Метою організації та проведення педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії є набуття ними навичок практичної педагогічної (навчальної та науково-методичної) діяльності у закладі вищої освіти, а також поглиблення теоретичних знань та практичних навичок зі спеціальності, набутих під час підготовки за освітньо-науковою програмою.

а) науково-психологічна мета: Метою практики є забезпечення можливостей розвитку професійно-педагогічних, психолого-педагогічних та комунікативних компетентностей майбутніх докторів філософії задля організації та проведення викладацької роботи у ЗВО III-IV рівнів акредитації відповідно для спеціальності здобувача з урахуванням специфіки вузької спеціалізації;

б) загальноосвітня мета: вивчення аспірантами основ навчальної, наукової та методичної роботи у ЗВО, оволодіння практичними навичками проведення окремих видів навчальних занять, набуття досвіду педагогічної діяльності в умовах сучасного ЗВО.

в) виховна: формування у здобувачів вищої освіти основ професійної педагогічної культури та компетенції у питаннях психологічних детермінант організації педагогічного процесу у вищій школі, управління цим процесом згідно структури та функцій конкретних підрозділів ЗВО.

Завдання вивчення дисципліни та безпосереднього проходження педагогічної практики полягають у:

- Формуванні у здобувачів загальної компетентності щодо організації та здійснення освітнього процесу, навчання, розвитку і професійної підготовки студентів до певного виду професійно-орієнтованої діяльності.

- Вивченні здобувачами основ навчальної, наукової та методичної роботи у ЗВО, оволодінні практичними навичками проведення окремих видів навчальних занять, набуття досвіду педагогічної діяльності в умовах сучасного ЗВО.

- Розвитку професійних умінь педагогічної діяльності викладача шляхом залучення здобувача до виконання різних форм навчально-виховної роботи у ЗВО, що охоплює:

- знайомство практикантів з формами та методами викладання профільної навчальної дисципліни, практичне оволодіння ними;
- формування вмінь критично оцінювати лекції та семінарські заняття колег і робити на їх основі висновки щодо організації власної викладацької роботи;
- виховання у практикантів творчого підходу до наукової праці, формування потреби у самовихованні та підвищенні своєї кваліфікації.

- Формуванні умінь планувати та організовувати навчально-методичну роботу викладача (у межах окремого заняття, теми, курсу), що охоплює:

- виховання у здобувачів творчого підходу до навчально-методичної роботи;
- здобуття аспірантами професійних якостей майбутнього викладача - вміння готувати лекційний матеріал з використанням останніх наробок в сфері ІТ-технологій, чітко доступно логічно і послідовно викладати цей матеріал студентам, керувати аудиторією тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

РН1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівня, самореалізації

РН2 Інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій

РН3 Виявляти невирішені проблеми у предметній області, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення

РН10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство

РН11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій

РН12 Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері

РН13 Організовувати освітній процес

РН14 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення

РН15 Організовувати роботу колективу (студентів, колег, міждисциплінарної команди).

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ:

Мета вивчення дисципліни «Педагогічна практика (практична підготовка)» полягає у набутті здобувачами ступеня вищої освіти доктора філософії знань, умінь і навичок як основних компетентностей та ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності.

Формування компетентностей щодо професійного виконання педагогічної діяльності відбувається поетапно у процесі проходження педагогічної практики, що і визначає її зміст, обсяг та спрямованість.

Систематизовані дані, отримані до початку педагогічної практики і в процесі її проходження, мають дозволити аспіранту підготувати за результатами педагогічної практики щонайменше один із видів методичного

забезпечення навчальної дисципліни (або його завершений змістовний елемент).

Проходження педагогічної практики передбачає досягнення такого кваліфікаційного рівня підготовки, при якому він повинен оволодіти основними загальними та фаховими компетентностями.

За результатами проходження педагогічної практики здобувачі ступеня вищої освіти доктора філософії набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність: виражається у здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної педагогічної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення дискусійних положень сучасної проблематики педагогіки вищої школи, а також створення нових цілісних знань.

В рамках загальної компетентності здобувач вищої освіти виявляє:

- ЗК 1. Здатність до підвищення професійної кваліфікації.
- ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.
- ЗК 4. Здатність розробляти та управляти проектами.
- ЗК 5. Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.
- ЗК 6. Здатність застосовувати теоретичні знання у практичних ситуаціях.

В рамках спеціальних (фахових, предметних) компетентностей

здобувач вищої освіти розвиває:

- ФК 1. Здатність до розуміння предметної області за обраним науковим напрямом та освітньою діяльністю.
- ФК 2. Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері медицини та за напрямком наукових досліджень, генерувати наукові гіпотези.
- ФК 4. Здатність обирати методи та кінцеві точки дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.
- ФК 6. Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.

ФК 7. Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

ФК 8. Здатність представлення результатів наукових досліджень в усній та письмовій мові відповідно до національних і міжнародних стандартів.

ФК 9. Здатність до організації та реалізації педагогічної діяльності.

ФК 10. Здатність до лідерства, керування колективом.

ФК 11. Дотримання етики та академічної доброчесності.

2. Програма навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна практика (практична підготовка)» заплановано 75 годин, 2,5 кредити ECTS. Мова навчання: українська, англійська.

Структура навчальної дисципліни					
Всього годин/ кредитів ECTS	Аудиторних годин		Самостійна робота	Рік навчання	Вид контролю
	Лекцій	Практичних занять			
75 годин/ 2,5 кредити	8 годин	44 години	23 години	3	залік (2 години)

Примітка:

1 кредит ECTS становить 30 академічних годин.

Аудиторне навантаження – 69,33 %. СРЗ – 30,67 %.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти та у співробітників медико-психологічного центру ВНМУ ім.. М.І. Пирогова, які безпосередньо проводять заняття з аспірантами та здобувачами з навчальної дисципліни «Педагогічна практика (практична підготовка)».

Педагогічна практика є необхідною умовою підготовки здобувачів ступеня вищої освіти доктора філософії. Вона проводиться після засвоєння аспірантами циклу психолого-педагогічних навчальних дисциплін. У процесі педагогічної практики поглиблюються знання з педагогіки вищої школи, розвиваються та закріплюються вміння здійснювати науково-методичний аналіз навчальних програм окремих навчальних дисциплін; складати плани-конспекти занять; проводити різні види аудиторних занять; оцінювати результати власної діяльності; вдосконалювати комунікативні складові викладацької діяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Сутність педагогічної практики складають навчальна, методична та практична робота. Під час організації та проходження педагогічної практики реалізується основне завдання – у здобувачів формуються уміння та закріплюються навички викладацької роботи.

Навчально-методична складова полягає у:

- ✓ відвідуванні здобувачем лекцій, семінарських та практичних занять, консультацій провідних викладачів профільної кафедри задля вивчення методичного досвіду, системи навчальної роботи кафедри в цілому, оволодіння методиками підготовки до навчальних занять і викладання навчального матеріалу;
- ✓ засвоєнні засобів організації та контролю самостійної роботи студентів, особливо при підготовці до семінарських та практичних занять (додаткові питання, теми для обговорення, теми рефератів тощо);
- ✓ відвідування занять, які проводять здобувачі-практиканти з наступним обговоренням і письмовим рецензуванням.

Навчально-методична робота здобувача має дві складові частини, які доповнюють одна одну: **пасивна та активна** практика, що розділені на два модулі:

Модуль 1: Пасивна практика

Пасивна практика в більшості випадків передує активній і полягає у:

- відвідуванні лекцій, практичних занять і консультацій, які проводять провідні викладачі кафедри. Підготовка та написання рецензій (відгуків), участь в обговоренні та аналізуванні відвіданих навчальних занять;
- участі в організації та проведенні симуляційних тренінгових практичних занять з наступною участю в обговоренні;
- відвідуванні лекцій і практичних занять, які проводять інші практиканти з наступною участю в обговоренні результатів та підготовкою письмової рецензії;

- участі у навчально-методичній роботі кафедри (підготовка методичних розробок лекцій, практичних занять, тестових програм, ситуаційних задач, тощо).

Пасивна педагогічна практика складає 42 години.

Модуль 2: Активна практика

Активна практика є основною в усьому процесі, оскільки саме під час активної практики виявляються та закріплюються викладацькі здібності здобувачів.

Активна практика включає в себе:

- проведення відкритих лекцій;
- підготовка презентаційних матеріалів;
- проведення відкритих практичних занять та консультацій студентів;
- обговорення навчальних занять, проведених здобувачем;
- підготовка до проведення навчальних занять в умовах дистанційного навчання;
- участь у методичній науково-інноваційній та організаційній роботі кафедри тощо.
- участь у розробленні різних видів навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни;
- підготовка ділових ігор, кейсів і матеріалів для практичних (лабораторних) робіт, складання контрольних завдань і тестів за завданням керівника;
- відвідування занять провідних викладачів фахових дисциплін, майстер-класів експертів і фахівців у галузі наукового дослідження аспіранта;
- керівництво науково-дослідною роботою студентів;
- проведення консультацій зі студентами, проведення практики,
- інших видів аудиторного та поза аудиторного навчального навантаження, визначених у індивідуальному плані ПП.

Активна педагогічна практика складає 33 години.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1: Пасивна практика

Тема 1. Педагогічний процес у вищій школі: методологічне підґрунтя педагогіки вищої школи. Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах.

Педагогічний процес у вищому навчальному закладі цілеспрямована, мотивована, доцільно організована та змістово насичена система взаємодії суб'єктів та об'єктів навчально-виховного процесу щодо підготовки здобувачів до професійної діяльності та суспільного життя. Педагогічний процес у вищому навчальному закладі багатоаспектне явище, для якого характерні численні підсистеми, об'єднані між собою різними типами зв'язків. Основні структурні компоненти педагогічного процесу як системи: мета педагогічного процесу, суб'єкти та об'єкти системи, завдання, змістова складова (виховання, навчання (самоосвіта), професійна підготовка, розвиток), організаційна структура, педагогічна діяльність, а також результат. Педагогічний процес реалізовує замовлення суспільства на підготовку громадян і фахівців, що виражено в його загальній меті. Отже, у педагогічному процесі, як системі, воєдино злито процеси розвитку, виховання й навчання разом з усіма умовами, формами й методами їхнього перебігу.

Основні завдання педагогічного процесу у вищому навчальному закладі:

- підготовка молодих громадян до суспільно корисної діяльності;
- цілеспрямоване формування особистості громадянина, глибоко відданого своєму народові, який має високі моральні й громадянські якості;
- озброєння здобувачів такою системою професійних знань, навичок і вмінь, які забезпечили б ефективну практичну діяльність у певній галузі діяльності;
- забезпечення цілеспрямованого розвитку духовних сил, інтелектуальних, фізичних і моральних якостей кожного здобувача.

У конструюванні педагогічного процесу у вищому навчальному закладі необхідно дотримуватися відповідних етапів. Традиційно виокремлюють три етапи: підготовчий, основний і завершальний.

На підготовчому етапі розв'язують такі завдання: визначення цілей, діагностика умов, прогнозування досягнень, проектування й планування розвитку педагогічного процесу. На цьому етапі створюються необхідні навчально-матеріальні, морально-психологічні, естетичні умови, раціонально розподіляється наявний час. Завершують підготовчий етап розробленням перспективного плану професійної підготовки людей.

Етап організації й реалізації педагогічного процесу містить такі елементи взаємодії суб'єктів та об'єктів навчання: формулювання мети та роз'яснення завдань діяльності, прийняття їх тими, хто навчається, та окремими виконавцями; реалізація обраних методів, засобів і форм організації педагогічного процесу; забезпечення взаємодії всіх суб'єктів виховання; створення сприятливих умов; здійснення різних заходів стимулювання активності людей.

У процесі організації педагогічної взаємодії здійснюють оперативний контроль, виокремлення слабких аспектів у методах і формах організації виховних впливів, регулювання процесу, уміло організовуючи різноманітні заходи стимулювання діяльності об'єктів навчання, внесення оперативних коректив у зміст діяльності суб'єктів навчання й виховання, у послідовність окремих її видів тощо.

Завершується педагогічний процес етапом аналізу його результатів. Суб'єкти навчання вивчають слабкі й сильні аспекти навчально-виховного процесу, рівень професійної підготовленості пошукачів до професійної діяльності, їх громадську, соціальну і моральну зрілість, рівень розвитку особистості, її зміст та ін.

У сучасній педагогічній теорії та практиці виокремлюють такі основні принципи педагогічного процесу: принцип суспільно-ціннісної цільової спрямованості педагогічного процесу – відповідність вимогам сучасного суспільства, єдність з іншими природними та суспільним процесами; принцип комплексності різних видів діяльності – оскільки в систему педагогічного процесу входить декілька підсистем, у кожній із яких використовують різні види діяльності (а не лише пізнавальну), то виникає органічний зв'язок, комплекс усіх можливих видів діяльності студента у вищому навчальному закладі та поза ним: навчально-пізнавальної, суспільно-політичної, трудової, спортивної, вільного спілкування, художньої, побутової діяльності. Тому й виникають численні міжпредметні зв'язки, що дають змогу сприймати світ у всій його різноманітності та єдності. Лише такий підхід забезпечить єдність організації та результатів процесів виховання і навчання; принцип колективного характеру виховання та навчання. Передбачає використання всього позитивного потенціалу студентського колективу в інтересах особистості, яка розвивається. Послідовне поєднання масових, колективних, групових, індивідуальних форм роботи з студентами; принцип єдності вимогливості та поваги до особистості; гуманізм, довіра; принцип поєднання педагогічного керівництва з організацією спільної діяльності, а також із проявом самодіяльності, творчості та ініціативи студентів у навчанні та вихованні; принцип естетизації студентського життя, створення позитивного, емоційно комфортного середовища, розвиток художньо-естетичного смаку, пізнання краси навколишнього світу; принцип урахування індивідуальних особливостей студента у всьому педагогічному процесі та його підсистемах; принцип свідомості, активності, самодіяльності, креативності студентів у педагогічному процесі. Сприяє формуванню свідомих, активних, самостійних і творчих особистостей, запобігає виникненню формалізму, безініціативності, байдужості; принцип наочності передбачає розвиток аналітичного мислення, вміння досягати образного виявлення різноманітних технічних і суспільних проблем; принцип науковості передбачає формування та розвиток у студентів наукового світогляду, вироблення умінь і навичок наукового пошуку, засвоєння способів наукової організації праці; принцип доступності враховує рівень можливостей студентів та запобігає їхнім інтелектуальним, фізичним, психологічним та моральним перевантаженням; принцип цілеспрямованості педагогічного процесу сприяє цільовій спрямованості змісту, організації

навчання та виховання, формування цілісного наукового світогляду, емоційно-вольової сфери, національної свідомості та норм поведінки студента. У реальному педагогічному процесі принципи реалізуються в тісному взаємозв'язку, взаємозумовлюють один одного, жоден з них не можна задіяти відокремлено.

Тема 2. Методи і форми організації навчання у вищій школі: місце та роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.

Головною ланкою дидактичного циклу є лекція (лат. *lectio* – читання), що з'явилася у Стародавній Греції і набула розвитку в Стародавньому Римі і в середні віки. З погляду методів навчання у вищій школі лекція належить до словесних методів. Думається, що розуміння лекції як методу навчання має залишатися за цією дидактичною категорією як визначальне поняття. Разом з тим можна вважати лекцію і одним із видів навчальної роботи у вищій школі.

Види лекцій: Вступна лекція; оглядова лекція; настановча лекція; підсумкова лекція; інформаційна (тематична) лекція; проблемна лекція; лекція-візуалізація; лекція вдвох (на двох); лекція із запланованими помилками; лекція-прес-конференція.

Суттєвими перевагами є такі:

- лекція дає можливість реалізувати одну зі стрижневих ідей гуманної педагогіки (творча співпраця педагога зі студентами, спільна емоційна взаємодія);
- лекція активізує мисленнєву діяльність студентів (звісно, якщо вона кваліфіковано прочитана, уважно вислухана і зрозуміла).
- у лекції акумульовано великий обсяг наукової інформації з урахуванням новітніх досягнень тієї чи тієї науки;
- у процесі читання лекції можна врахувати специфіку професійної підготовки студентів, їхні інтереси;
- зміст лекції, процес читання містять у собі значні виховні можливості з погляду розвитку інтелекту студентів, формування морально-духовних якостей, культури спілкування, становлення професійної культури майбутніх фахівців;
- лекція вирізняється своєю економічністю. Студент має можливість за порівняно короткий час отримати значний обсяг наукової інформації, до того ж насиченої найновішим матеріалом;
- участь студентів у педагогічному дійстві, яке називається лекцією, є корисною школою для тих, хто у майбутньому буде займатися науково-педагогічною діяльністю;
- лекція слугує своєрідним дороговказом для студентів, компасом у неосяжному морі наукової інформації;
- лекція незамінна, коли має місце дефіцит літератури.

Варто назвати і певні типові недоліки лекції:

- інформація, яку подає викладач, спрямована, в основному, на слухову пам'ять студента. Цей вид пам'яті досить недосконалий. Сприйнята інформація утримується в короткотерміновій пам'яті невеликий проміжок

часу. І коли немає підкріплення, інформація "вивітрюється" ("В одно вухо влетіло, удруге вилетіло", – говорить народна мудрість). Дослідження показують, що під кінець лекції з усього обсягу поданої інформації студент може відтворити лише 10–15 %;

- великі потоки слухачів (понад 50) позбавляють викладача можливості ефективно управляти розумовою діяльністю студентів;
- студенти молодших курсів слабо володіють методикою і технікою сприймання змісту лекції та конспектування;
- лекція певною мірою привчає студента до пасивного привласнення чужих думок, не стимулює тягу до самостійного навчання, не забезпечує індивідуального, диференційованого підходу до навчання.

Вимоги до академічної лекції: сучасний науковий рівень і насичена інформативність, переконлива аргументація, доступна і зрозуміла мова, емоційність, чітка структура і логіка, наявність яскравих прикладів, наукових доказів, обґрунтувань, фактів.

Структура академічної лекції: план – основні питання лекції; вступна частина – зв'язок з минулою лекцією, введення в тему; виклад основних положень з акцентованими висновками за кожним окремо; підбиття підсумків — загальний висновок.

Академічна лекція будується на принципах системності, інформативності, наочності, зрозумілості (доступності). Кожна лекція є логічно завершеною ланкою єдиної замкненої системи — курсу лекцій. У її тексті мають бути чітко пов'язані між собою структурно-логічні дидактичні блоки.

Академічні лекції є кількох видів. *Вступна лекція* є початковим етапом опрацювання нової дисципліни навчального плану. Завдання такої лекції полягає в тому, щоб розкрити структуру курсу, особливості його вивчення, місце нової навчальної дисципліни у системі професійної підготовки студентів, її актуальність і важливість у їх майбутній професійній діяльності. Та головне у підході до лекції цього виду – зацікавити студентів змістом навчальної дисципліни, сформувати у них інтерес до неї. Читання вступної лекції вимагає від викладача значного емоційного піднесення, натхнення, образності. Важливо захопити студентів не лише змістом навчального матеріалу, а й викликати інтерес до себе як до викладача, особистості.

Основне місце у науково-педагогічній діяльності викладача ВНЗ займають *тематичні лекції* з курсу конкретної навчальної дисципліни. Це, так би мовити, щоденна, "буденна" робота викладача і студентів. Вона вимагає цілеспрямованості, систематичності та послідовності, логічної узгодженості між окремими темами.

Опрацювання навчального курсу завершується *підсумковою (заключною) лекцією*. Її проводять переважно після завершення вивчення групи дисциплін спорідненого циклу (наприклад, лінгвістичних чи літературознавчих, педагогічних та под.), напередодні складання державних екзаменів, виходу на практику та ін. Головне завдання такої лекції полягає в тому, щоб дати можливість студентам усвідомити науковий, методологічний стрижень розвитку системи наук, взаємозв'язок між ними, окреслити перспективи

подальшого становлення науки того чи того напрямку. Проведення таких лекцій доручають найбільш досвідченим, ерудованим викладачам.

Процес навчання – багатогранна і багатофакторна діяльність педагога і студентів, він спрямований на реалізацію низки функцій. А оскільки лекція займає особливо важливе місце у навчально-виховній роботі, то вона містить у собі можливості здійснення освітньої, розвивальної, виховної, організуючої функцій.

Освітня функція лекції забезпечує можливості для оволодіння змістом навчального матеріалу на рівні історичного досвіду і ознайомлення з новими досягненнями науки, усвідомлення перспективи подальшого розвитку наукових пошуків у відповідних галузях, а також розкриття можливостей використання конкретних знань у професійній діяльності. Одночасно лекція допомагає студентам зорієнтуватися у великому масиві інформації: ознайомитися з літературою, тенденціями наукових пошуків учених, науковими школами, привести наукову інформацію в упорядковану систему.

Розвивальна функція лекції зумовлена необхідністю забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості шляхом включення її в активну розумову діяльність. Розвиток і навчання – взаємопов'язані процеси. Розумовий розвиток – передумова успішності навчання, але й навчання у свою чергу сприяє розвитку. У процесі отримання інформації значна її кількість "випадає" з пам'яті. І це – закономірний процес. Важливо, що людина матиме в залишку. Суттєво, аби це був певний поступ в інтелектуальному розвитку. Тому на лекції треба вдаватися до таких прийомів, які б спонукали кожного студента до активного мислення у всіх його проявах.

Виховна функція лекції дає змогу формувати у майбутніх фахівців певні морально-духовні якості безпосередньо через зміст навчального матеріалу і організацію їх на конкретну пізнавальну діяльність. Зміст навчального матеріалу має сприяти формуванню у студентів наукового світогляду, соціальної зрілості, громадянської відповідальності, естетичних почуттів і естетичної культури, працелюбності. По суті, на кожному занятті (передусім лекції) мають бути створені оптимальні умови для розв'язання мікрозавдань морального, розумового, трудового, естетичного і фізичного виховання.

Організуюча функція лекції особливо важлива з погляду мобілізації студентів на навчальну діяльність. Це той стрижень, навколо якого групуються всі інші види навчальної діяльності; вістря, яке визначає координати щоденної навчальної праці. На лекції студент має отримувати психолого-педагогічне спрямування для організації усіх ланок своєї діяльності.

Відвідування лекцій на кафедрі: Здобувачі планують для відвідування лекції провідних викладачів університету (рекомендовано обирати лекції на базовій кафедрі де виконується дисертаційне дослідження).

Обговорення лекцій: На практичному занятті проходить обговорення протоколів відвідування здобувачами лекцій провідних викладачів

університету.

Тема 3. Методи і форми організації навчання у вищій школі: методика організації та проведення практичних, лабораторних та семінарських занять.

Значне місце в системі підготовки фахівців посідають практичні заняття. Головне їх завдання — закріплення, переведення у довготривалу пам'ять теоретичних знань, формування навичок і вмінь з тієї чи тієї навчальної дисципліни, оволодіння апаратом наукових досліджень.

Практичне заняття (лат. *praktikos* — діяльний) — форма навчального заняття, під час якої науково-педагогічний працівник організовує для студентів аналіз окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує навички і вміння їх практичного застосування, через індивідуальне виконання відповідно сформульованих завдань.

Цю форму занять проводять у лабораторіях або аудиторіях, обладнаних необхідними технічними засобами навчання, обчислювальною технікою.

Науково-педагогічний працівник, якому доручено практичні заняття, за погодженням із лектором навчальної дисципліни завчасно готує необхідний методичний матеріал — тести для виявлення рівня оволодіння відповідними теоретичними положеннями, набір завдань різного ступеня складності.

Основні завдання практичних занять:

- поглиблення та уточнення знань, здобутих на лекціях і в процесі самостійної роботи;
- формування інтелектуальних навичок і вмінь планування, аналізу й узагальнень, опанування навичок організації професійної діяльності;
- накопичення первинного досвіду організації виробництва та технікою управління ним;
- оволодіння початковими навичками керівництва, менеджменту та самоменеджменту.

Структура практичного заняття: попередній контроль знань, навичок і вмінь студентів; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю студентів; розв'язування завдань та їх обговорення; розв'язування контрольних завдань, їх перевірка й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття враховують, виставляючи підсумкову оцінку з відповідної навчальної дисципліни.

Кількість годин на практичні заняття з окремої дисципліни визначено навчальним планом. Перелік тем практичних занять міститься в робочій навчальній програмі дисципліни. Кількість студентів на практичному занятті не повинна перевищувати половини академічної групи.

У процесі проведення практичних занять використовують різні методи навчання. Оскільки головне завдання цього виду навчальної роботи — формування навичок і вмінь, то основними мають бути різноманітні вправи (підготовчі, пробні, за зразком, тренувальні, творчі, практичні, графічні, усні, письмові, професійні, технічні та ін.).

Практичні заняття мають відповідати таким вимогам:

- ✓ розуміння з боку студентів необхідності володіти базовими теоретичними знаннями;
- ✓ усвідомлення необхідності вироблення навичок і вмінь, що мають професійну спрямованість;
- ✓ забезпечення оптимальних умов для формування навичок і умінь (санітарно-гігієнічних, дидактичних, виховних);
- ✓ навчання студентів раціональних методів оволодіння навичками і вміннями;
- ✓ забезпечення самостійної діяльності кожного студента;
- ✓ дотримання систематичності й логічної послідовності у формуванні навичок і вмінь студентів;
- ✓ розроблення завдань для практичних занять з чіткою професійною спрямованістю;
- ✓ широке включення в систему практичних занять творчих завдань;
- ✓ систематичний контроль за виконанням практичних завдань;
- ✓ постійне заохочення практичної навчальної діяльності студентів.

Іноді доцільно відмовитися від практики, коли практичні заняття мають колективний характер: один студент виконує завдання на дошці, а інші працюють на своїх робочих місцях. Необхідно йти більш доцільним і ефективним шляхом: науково-педагогічний працівник має чітко визначити завдання, ознайомити студентів з методами самостійної діяльності, допомогти їм усвідомити алгоритм дій. І далі необхідно організувати самостійну роботу кожного студента.

Практичні заняття, незалежно від їх конкретних особливостей, значною мірою забезпечують відпрацювання навичок та вмінь прийняття практичних рішень у реальних умовах професійної діяльності, що мають у своїй основі теоретичний характер.

Відвідування практичних, лабораторних та семінарських занять на кафедрі: Здобувачі планують для відвідування практичні, лабораторні та семінарські заняття провідних викладачів університету (рекомендовано обирати практичні заняття на базовій кафедрі де виконується дисертаційне дослідження).

Обговорення практичних, лабораторних та семінарських занять: На практичному занятті проходить обговорення протоколів відвідування здобувачами практичних, лабораторних та семінарських занять провідних викладачів університету.

Тема 4. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: робота в симуляційному центрі та проблеми дистанційного навчання.

Сучасні тенденції в розвитку освіти в контексті євроінтеграції створили необхідність реформування та вдосконалення всієї системи освіти в цілому, впровадження нових освітніх, культурних, науково-технічних стандартів, спрямованих на інтеграцію системи освіти України до європейського

простору. В контексті європейського простору основними особливостями сучасної освіти є орієнтація на особистість, забезпечення комфортних умов отримання освіти, підготовка особистості до функціонування в складних умовах суперечливого соціуму; формування таких рис, як толерантність, сприйняття інших культур, релігій, цінностей, уміння спілкуватися з їхніми носіями, стати громадянином глобалізованого суспільства. Важливою складовою проєвропейської системи освіти є впровадження сучасних освітніх технологій, головними аспектами яких є: технологізація всіх видів наукових досліджень (природничих, математичних, хімічних, гуманітарних, соціальних, політологічних, культурологічних тощо); перерозподіл державного фінансування зі сфери фундаментальних досліджень у сферу технологічних, у розвиток соціальної та інформаційної інфраструктури науки; впровадження сучасних комп'ютерних і мережевих технологій; безперервна модернізація та інтеграція науково-дослідних і освітніх систем, підвищення національного престижу освіти, технологій і науки, їхня орієнтація на вирішення проблем стійкого розвитку й усунення загроз дестабілізації у глобальному і локальному масштабах; зростання і широке застосування нових інформаційно-освітніх технологій.

Головними напрямками цього процесу мають стати:

- створення предметно-орієнтованих навчально-інформаційних середовищ, які дозволяють використовувати мультимедійні засоби, системи гіпермедіа, електронні підручники та ін.;
- освоєння засобів комунікації (комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією);
- навчання правил і навичок "навігації" в інформаційному просторі;
- розвиток дистанційної освіти.

Навчання з використанням інноваційних технологій якісно перевищує вітчизняну освіту. Воно інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти, а саме навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервну освіту. В порівнянні з класичними технологіями, інноваційні характеризуються цілою низкою особливостей, серед яких найважливішими є: суб'єктивний тип та характер взаємовідносин між студентами та педагогом; діалогічний, демократичний та рефлексивний стиль взаємодії; групові та колективні форми організації навчального процесу; проблемні, пошукові, евристичні та дослідницькі методи навчання; ефективні способи отримання та засвоєння інформації, які орієнтовані на пошуково-мисленнєву діяльність. Слід зазначити, що в контексті таких взаємовідносин, педагог виконує функцію організатора співдружності, посередника, консультанта та керівника пошукової діяльності студентів, водночас студент має активну особистісну позицію, мотив до самовдосконалення та інтерес до навчальної діяльності.

Важливу роль і місце в контексті євроінтеграції має інтерактивне навчання, суть якого полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії учнів. Оптимізації навчального процесу за умов інтерактивного навчання сприяє те, що в людині переважають дві потреби – потреба постійного вдосконалення і потреба бути в безпеці. Така

безпека, або своєрідний комфорт забезпечується студентами в процесі взаємодії, співпраці, роботі в парах чи групах.

Саме інтерактивні методи сприяють тому, що студенти опановують усі рівні пізнання (знання, розуміння, аналіз, синтез, оцінювання, застосування), розвивають критичне мислення, рефлексію, уміння вирішувати проблеми.

Під час навчання за інтерактивними технологіями із застосуванням методик розвитку критичного мислення студенти навчаються аналізувати ситуацію; обговорювати проблему та приймати рішення; займати чітку позицію; обґрунтовувати свою відповідь; чітко висловлювати свою думку або думку колективу, регламентуючи при цьому час; ставити чіткі запитання і давати на них змістовні відповіді; аргументовувати відповіді; відшукувати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати, прогнозувати; аргументовано оцінювати діяльність.

Інтерактивні методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомлення себе як частини колективу, своєї ролі і потенціалу. Навчальне співробітництво в навчальному процесі являє собою розгалужену мережу взаємодій по наступним чотирьох лініях: 1) викладач – студент; 2) студент – студент у парах (діадах) і в трійках (тріадах); 3) загальногрупова взаємодія студентів у всьому навчальному колективі, наприклад, у мовній групі; 4) викладач – колектив.

Ситуативне моделювання. До цієї групи можна віднести імітаційні ігри-тренінги та рольові ігри. Опрацювання дискусійних питань. Тут можна застосовувати методи: займи позицію (власна думка) та дискусія. Ці методи вчать студентів відстоювати власну думку, вести дискусію, стимулюють до розвитку критичного мислення, поглиблюють знання з обговорюваної теми. Цікаві факти на підтвердження дієвості інтерактивних методів навчання. Дослідження процесів комунікації свідчить, що понад 70% активного дня люди проводять у спілкуванні. При цьому приблизно 42% цього часу відводять слуханню, 32% – мовленню, 15% – читанню і 11% – писанню. Тобто людина у повсякденному житті слухає більше, ніж говорить. Напевно, виходячи з цих даних, у ВНЗ, як організаційні форми навчання, спочатку розглядають лекції, а далі вже практичні заняття, самостійну роботу студентів під контролем викладача, різні види практик. Але за даними психологів, відразу після почутого людина запам'ятовує лише 50%, через вісім годин – 35%, за два місяці – заледве 25%. Ці 25% і називають осадовою інформацією. Підсумовуючи сказане, зазначимо, що навчання колективної діяльності, формування системи знань, умінь і навичок, необхідних для успішного колективного розв'язування задач – дійовий фактор підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

Ділова гра - це моделювання реальної діяльності у спеціально створеній проблемній ситуації. Вона є "засобом і методом підготовки та адаптації до трудової діяльності та соціальних контактів", методом активного навчання, який сприяє досягненню конкретних завдань, структурування системи ділових стосунків учасників. Її конструктивними елементами є проектування реальності, конфліктність ситуації, активність учасників, відповідний

психологічний клімат, між-особистісне та міжгрупове спілкування, розв'язання сформульованих на початку гри проблем.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Традиційні ділові ігри мають заздалегідь розроблений сценарій, орієнтовані на вирішення типових проблемних ситуацій, мають на меті навчити учасників гри оптимально розв'язувати ці проблеми.

У навчальному процесі ділову гру використовують з метою закріплення знань, які студент здобуває у процесі лекційних, практичних і семінарських занять, самостійної роботи.

Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії сьогодення, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах студент "проробляє" найрізноманітніші життєві ситуації, які дають йому змогу сформулювати світогляд, відстояти свою позицію.

Характерними ознаками ділових ігор є: отримання результатів, спрямованих на розв'язання проблем за короткий проміжок часу; зацікавленість учасників гри, а отже, й підвищена, порівняно з традиційними методами, ефективність навчання; науково-педагогічний працівник безпосередньо перевіряє знання студентів, їхню підготовку, уміння розв'язувати проблеми.

Усі ділові ігри можна класифікувати за часом проведення (ігри без обмежень часу, з обмеженням часу, в реальному часі); за оцінкою діяльності (гру кожного учасника оцінюють або ні); за остаточним результатом (ігри з жорсткими правилами та відкриті ігри); за завершальною метою (навчальні, пошукові, констатуючі); за методологією проведення (рольові, групові, імітаційні, організаційно-діяльнісні, інноваційні, ансамблеві); за сферою використання (промислові, , навчальні, кваліфікаційні).

Ділова гра, імітуючи окрему ситуацію, дає змогу розв'язувати конкретно сформульовані завдання та проблеми, розробляти методи розв'язання проблем. Вона має жорстку структуру і правила, її головною функцією є вироблення навичок та вмінь діяти у стандартних ситуаціях. Ділову гру використовують для засвоєння нового та закріплення старого матеріалу, вона дає можливість студентам зрозуміти і вивчити навчальний матеріал з різних позицій.

У вищому навчальному закладі застосовують різноманітні модифікації ділових ігор: імітаційні, операційні, рольові ігри, діловий театр, психо-соціодрама.

Імітаційні ігри. На заняттях імітують діяльність певної • організації, підприємства, навчально-виховного закладу тощо. Можуть імітувати події, конкретну діяльність людей (ділова нарада, обговорення плану) та умови, у яких відбувається подія (зал засідань, кабінет керівника). Сценарій імітаційної

гри, крім сюжету подій, містить опис структури і призначення процесів і об'єктів, що їх імітують.

Операційні ігри. Допомагають відпрацювати виконання конкретних операцій, наприклад, методики написання твору, методики організації та проведення тренінгових занять, специфіки обчислення тощо. Ігри цього виду проводять в умовах, які імітують реальність.

Рольові ігри. У них відпрацьовують тактику поведінки, дій, функцій і обов'язків конкретної особи. Для проведення рольових ігор розробляють модель-п'єсу ситуації, між учасниками розподіляють ролі.

"Діловий театр". Розігрують якусь ситуацію і поведінку людини в цій ситуації. Студент має мобілізувати весь свій досвід, знання, навички, зуміти вжитися в образ певної особи, зрозуміти її дії, оцінити ситуацію і знайти правильну лінію поведінки.

Основне завдання методу інсценізації - навчити студентів орієнтуватися в різноманітних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їхні інтереси, діяльність. Для ділових ігор цього виду складають сценарій, де описано конкретну ситуацію, функції і обов'язки діючих осіб, їх завдання.

Психодрама і соціодрама дуже близькі до рольових ігор і "ділового театру". Це також театр, але вже соціально-психологічний, у якому відпрацьовують уміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини, уміння ввійти з нею в контакт. Такі види ігор найчастіше використовують у процесі підготовки майбутніх учителів, соціальних працівників, практичних психологів.

Як правило, ділова гра складається з таких етапів: ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри; інструктаж щодо правил проведення гри; утворення учасниками гри робочих груп; аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

На першому етапі - підготовчому - обґрунтовують вибір гри, визначають ігрові цілі та завдання, формують проблемну ситуацію, розробляють сценарій гри, готують інформаційний і методичний матеріал.

На другому етапі розглядають правила проведення гри та функції гравців.

Третій етап залежить від змісту та форми конкретної гри і полягає в обговоренні учасниками гри поставлених проблем, прийнятті узагальнених рішень, їхньому аналізу.

Отже, ділова гра належить до активних методів навчання, які забезпечують активну творчу діяльність студента, створюють умови для підвищеної мотивації та емоційності, розвивають критичне мислення.

Останнім часом з'явилася нова технологія самостійної роботи студентів - дистанційне навчання. Поява дистанційної освіти не випадкова - це закономірний етап розвитку й адаптації освіти до сучасних умов інформаційного суспільства. Виконати соціальне замовлення суспільства через збільшення фінансування освіти, збільшення кількості навчальних

закладів й інших традиційних способів не в змозі навіть розвинути країни. У всьому світі дистанційна освіта займає свою соціально-значущу нішу.

Дистанційна освіта - комплекс освітніх послуг, що надається широким верствам населення в країні та за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, яке базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані (супутникове телебачення, радіо, комп'ютерний зв'язок та ін.).

Дистанційне навчання - це нова форма організації освіти, заснована на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників і засобів телекомунікацій, які становлять якісно нову технологію навчання.

Дистанційне навчання - це технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для доставки навчального матеріалу та спілкування.

Для цієї технології характерна позитивна пізнавальна мотивація тих, кого навчають.

Характерними рисами дистанційної освіти є:

- гнучкість і модульність;
- економічна ефективність;
- координаційна роль викладача;
- спеціалізований контроль якості освіти;
- використання спеціалізованих технологій і засобів навчання.

Основними принципами дистанційного навчання є: гуманізм, пріоритетність педагогічного підходу при проектуванні освітнього процесу в дистанційному навчанні, педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій, вибір змісту освіти, забезпечення захисту інформації, що циркулює в дистанційному навчанні, стартовий рівень освіти, відповідність технологій навчанню, мобільність навчання.

Основними видами забезпечення дистанційного навчання є методичне, програмне, технічне, інформаційне, організаційне.

Потреба в розвитку дистанційної освіти зумовлена декількома обставинами. Освіта стає не тільки інструментом взаємопроникнення знань і технологій у глобальному масштабі, але й капіталом, засобом боротьби за ринок, вирішенням геополітичних завдань. Сучасному суспільству необхідна масова якісна освіта, здатна забезпечити зростаючі потреби споживача та виробника в матеріальних і духовних благах.

При дистанційній системі навчання діяльність викладача стає більш творчою, методи викладання в основному обираються проблемні, використовуються активні форми навчання.

Звичайно, існують проблеми, пов'язані з перебудовою діяльності викладачів. Нові технології, покладені в основу дистанційного навчання, істотно змінюють характер взаємодії викладача та студента, орієнтуючи їх на рівноправну колективну навчальну роботу.

Сучасний стан розвитку дистанційного навчання в нашій країні ще не відповідає вимогам суспільства, яке прагне стати рівноправним членом

європейського та світового співтовариства, у якому мільйони громадян задовольняють свої просвітницько-інформаційні потреби через телекомунікаційні мережі, у тому числі через Інтернет. Аналіз стану дистанційного навчання в Україні показує, що всі навчальні заклади, організації й установи, які впроваджують або використовують технології дистанційного навчання, стикаються з реальними труднощами, подолання яких вимагає цільового фінансування, об'єднання зусиль цих закладів із зусиллями державних органів, координації загальних дій і нормативно-правового забезпечення, що буде сприяти прискоренню цього процесу, а також зменшить інтелектуальні, матеріальні та фінансові витрати на впровадження й розвиток дистанційного навчання.

Дистанційне навчання - це освітній процес при відсутності безпосереднього особистого контакту викладача та студентів. Дистанційним варто вважати також навчання за перепискою за допомогою пошти, і інтерактивні телевізійні відео-курси, і віртуальне навчання через Інтернет. Не випадково найбільш перспективною технологією дистанційного навчання сучасні ВНЗ вважають технологію, засновану на контактах через Інтернет. До її безсумнівних переваг варто віднести високу швидкість комунікацій, відсутність тимчасових і просторових обмежень для спілкування, можливість використання лінійної й нелінійної форм подачі навчального матеріалу.

Моделі дистанційного навчання через Інтернет різноманітні. Найбільш типові серед них можна умовно розділити на дві групи: безконтактні (такі, що виключають очне спілкування викладача та студентів) і контактні моделі (при періодичних особистих зустрічах викладача та студентів). До безконтактного належать модель вилученого класу, що припускає роботу викладача з групою студентів тільки через Інтернет і модель спрямовуючого самонавчання, коли викладач виступає в ролі наставника декількох студентів, які навчаються самостійно, але одержують періодичні консультації за допомогою Інтернет-комунікацій. Той, кого навчають, прямо одержує інформацію та працює з нею, спілкується з колегами, викладачами, відчуючи себе активним учасником подій у віртуальному середовищі.

Для викладача (інструктора дистанційного курсу) у процесі викладання необхідно розглядати студента як центральну ланку навчального середовища. Для викладача ключовим є зміна ролі "мудреця на трибуні" на роль "провідника". Адже тільки викладач забезпечує джерелами інформації, спрямовує освітній процес, стимулює дискусії, задає параметри очікуваних результатів. Він постійно "поруч", щодня відповідає на прислані електронною поштою питання учнів, репліки учасників електронних конференцій та ін.

Навчальні матеріали для дистанційного курсу розробляються спеціально, відповідно до особливостей їх змістового та візуального подання у віртуальному навчальному середовищі. Навчальний матеріал для викладання через Інтернет компонується невеликими блоками з використанням безлічі виносок і коментарів, що прискорює та полегшує його прочитання й засвоєння. У тексті розставляються візуальні акценти шляхом використання кольорового шрифту, пробілів, спеціальних символів-показчиків; графічні ілюстрації робляться чіткими; статистичні дані узагальнюються в таблицях.

При дистанційному викладанні через Інтернет усі види робіт і вправ, а також час, що відводиться на їхнє виконання, плануються заздалегідь. Викладач повинен надати кожному студентові можливість не тільки висловитися, але й запитися часом на власні коментарі відповідей, з огляду на те, що кожна фраза повинна бути надрукована на клавіатурі комп'ютера.

Дистанційне навчання, різко збільшує навантаження підготовки та підвищує інтенсивність аудиторної роботи. Одночасно з цим значно розширює творчі можливості освітнього процесу, дозволяє йти в ногу з часом, максимально використовує результати інформаційної революції. Останнє є особливо важливим, оскільки сьогоdnішнім студентам жити та працювати саме в умовах нової економіки.

Дистанційну освіту від традиційних форм відрізняють наступні характерні риси.

1. **Гнучкість.** Можливість займатися в зручний для себе час, у зручному місці й темпі. Час для освоєння дисципліни не регламентований.
2. **Модульність.** Можливість формувати навчальний план, що відповідає індивідуальним або груповим потребам, з набору незалежних навчальних курсів-модулів.
3. **Паралельність.** Паралельне з професійною діяльністю навчання, тобто без відриву від виробництва.
4. **Охоплення.** Одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації (електронних бібліотек, банків даних, баз знань тощо) великої кількості тих, хто навчаються.
5. **Економічність.** Ефективне використання навчальних площ, технічних і транспортних засобів, концентроване й уніфіковане подання навчальної інформації та мультидоступ до неї знижують витрати на підготовку фахівців.
6. **Технологічність.** Використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних технологій.
7. **Соціальна рівноправність.** Рівні можливості одержання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я, елітарності та матеріального забезпечення студента (у більшості випадків одержання освіти в дистанційному режимі набагато дешевше, ніж у традиційному).
8. **Інтернаціональність.** Експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг.
9. **Нова роль викладача.** Дистанційна освіта розширює й оновлює роль викладача, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно вдосконалювати курси викладання.

Дистанційне навчання, надає студентам можливості самостійної роботи із засвоєння матеріалу, а також оцінку їхніх знань, умінь і навичок у процесі навчання.

Розробка симуляційних сценаріїв та проведення пробних занять: здобувачам пропонується розробити симуляційний сценарій клінічної ситуації та сценарій практичного заняття зі студентами по навчальному предмету, що вивчається на базовій кафедрі.

Обговорення симуляційних сценаріїв та пробних занять здобувачів: здобувачі проводять пробні (міні-лекція, практичні, лабораторні чи семінарські заняття за власним сценарієм. Група здобувачів виступає одночасно спостерігачами та учасниками сценаріїв. Після проведення пробних занять, проходить обговорення.

Модуль 2: Активна практика

Тема 6. Підготовка та проведення лекційного заняття.

Здобувачі розробляють конспект (методичні рекомендації) для проведення лекційного заняття за обраною тематикою. Після отримання позитивної оцінки представлених методичних матеріалів, здобувачі проводять самостійно лекційне заняття.

Тема 7. Обговорення рецензій відкритої лекції здобувачів.

На практичному занятті проводиться обговорення лекційних занять, проведених здобувачами.

Тема 8. Підготовка та проведення практичних лабораторних та семінарських занять.

Здобувачі розробляють конспект (методичні рекомендації) для проведення практичних, семінарських чи лабораторних занять за обраною тематикою.

Тема 9. Обговорення рецензій практичних лабораторних та семінарських занять здобувачів.

На практичному занятті проводиться обговорення практичних, семінарських чи лабораторних занять, проведених здобувачами.

3. Структура навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		Аудиторна робота		Самостійна робота
		Лекції	Практичні заняття	
Модуль 1: Пасивна практика				
1.	Педагогічний процес у вищій школі: методологічне підґрунтя педагогіки вищої школи. Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах.	2		
2.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: місце та роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.	2		2
	Відвідування лекцій на кафедрі		2	
	Обговорення лекцій		2	
3.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: методика організації та проведення практичних, лабораторних та семінарських занять.	2		2
	Відвідування практичних лабораторних та семінарських занять на кафедрі		10	

	Обговорення практичних лабораторних та семінарських занять.		2	
4.	Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: робота в симуляційному центрі та проблеми дистанційного навчання.	2		2
	Розробка симуляційних сценаріїв та проведення пробних занять		6	
	Обговорення симуляційних сценаріїв та пробних занять здобувачів.		6	
Всього за модуль 1:		8	28	6
Модуль 2: Активна практика				
5.	Підготовка та проведення лекційного заняття.		2	5
6.	Обговорення рецензій відкритої лекції здобувачів.		2	2
7.	Підготовка та проведення практичних лабораторних та семінарських занять.		10	5
8.	Обговорення рецензій практичних лабораторних та семінарських занять здобувачів.		2	5
Всього за модуль 2:		0	16	17
Всього за дисципліну:		8	44	23

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми лекції	Кількість годин
1.	Педагогічний процес у вищій школі: методологічне підґрунтя педагогіки вищої школи. Навчальна діяльність як процес пізнання: сутність та особливості методики викладання у вищих навчальних закладах.	2
2.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: місце та роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.	2
3.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: методика організації та проведення практичних, лабораторних та семінарських занять.	2
4.	Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: робота в симуляційному центрі та проблеми дистанційного навчання.	2
Усього:		8

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми практичного заняття	Кількість годин
1.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: місце та роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.	
	Відвідування лекцій на кафедрі	2
	Обговорення лекцій	2
2.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: методика організації та проведення практичних, лабораторних та семінарських занять.	
	Відвідування практичних лабораторних та семінарських занять на кафедрі	10
	Обговорення практичних лабораторних та семінарських занять.	2
3.	Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: робота в симуляційному центрі та проблеми дистанційного навчання.	
	Розробка симуляційних сценаріїв та проведення пробних занять	6
	Обговорення симуляційних сценаріїв та пробних занять здобувачів.	6
4.	Підготовка та проведення лекційного заняття.	2

5.	Обговорення рецензій відкритої лекції здобувачів.	2
6.	Підготовка та проведення практичних лабораторних та семінарських занять.	10
7.	Обговорення рецензій практичних лабораторних та семінарських занять здобувачів.	2
Усього:		44

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Методи і форми організації навчання у вищій школі: місце та роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.	2
2.	Методи і форми організації навчання у вищій школі: методика організації та проведення практичних, лабораторних та семінарських занять.	2
3.	Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: робота в симуляційному центрі та проблеми дистанційного навчання.	2
4.	Підготовка та проведення лекційного заняття.	5
5.	Обговорення рецензій відкритої лекції здобувачів.	2
6.	Підготовка та проведення практичних лабораторних та семінарських занять.	5
7.	Обговорення рецензій практичних лабораторних та семінарських занять здобувачів.	5
Усього:		23

7. Індивідуальні завдання

Здобувач вищої освіти за бажанням може обрати будь-яку з тем та підготувати методичну розробку практичного заняття, розширений план лекції, стимуляційний сценарій з базової спеціалізації, методичне забезпечення для проведення навчальних занять у дистанційному форматі або запропонувати одну із альтернативних форм навчального заняття.

8.Завдання для самостійної роботи

Здобувач вищої освіти самостійно опрацьовує матеріал згідно тематичного плану із застосуванням сучасних інформаційних технологій, опрацьовує ситуаційні задачі, моделювання клінічних, психолого-педагогічних ситуацій,

здійснює пошук on-line спеціалізованих ресурсів з презентацією сучасних методів дослідження.

9. Методи навчання

Основні організаційні форми навчання: вербальні (лекції, практичні заняття, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, консультація); наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація); практичні (проведення тренінгових занять, робота в балінтовських групах); пояснювально-ілюстративні або інформаційно-рецептивні (надання готової інформації викладачем та її засвоєння аспірантами); метод проблемного викладу (навчання аспірантів на проблемних ситуаціях з метою підготовки до роботи в реальних умовах практичних лікувальних закладів, тренінгові робота з стимуляційними сценаріями); самостійна робота аспірантів, консультації викладачів, підсумкові заняття, модульний контроль, використання дистанційного навчання із залученням аспірантів до міжнародно визнаних курсів та освітніх ресурсів.

10. Методи оцінювання (контролю):

За охоптом здобувачів: поточний контроль – фронтальне опитування, підсумковий контроль змістових модулів та підсумковий модульний (семестровий) контроль – індивідуальне опитування. За способом реалізації: контроль здійснюється в усній формі. Форма поточного контролю може обиратися науковим керівником та керівником відділу аспірантури та докторантури. Додаткові бали аспірант отримує за підготовку методичної розробки практичного заняття, розширений план лекції, стимуляційний сценарій з базової спеціалізації, або проведення навчального заняття в одній із альтернативних форм (тренінг, ділова гра, тощо). Загалом, система оцінювання навчальної діяльності аспіранта здійснюється відповідно до вимог навчальної програми та інструкції про систему оцінювання навчальної діяльності при кредитно-трансферній (модульній) системі організації навчального процесу, затвердженої МОЗ України (2005).

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Залікові бали здобувача складаються з суми балів поточного контролю, отриманих під час занять.

12. Форма поточного контролю успішності навчання:

Оцінка з дисципліни визначається за результатами поточної навчальної діяльності здобувача із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у 200-бальну шкалу.

Критерії оцінювання кожної теми:

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без

будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачеві на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті.

Система перерахунку балів отриманих аспірантами

Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком прийнята рішенням Вченої ради ВНМУ протокол № 2 від 28.09.2010.

Отримані бали за поточну успішність та залікове заняття додаються і визначають оцінку з дисципліни. Ця сума відповідає фіксованій шкалі оцінок: оцінка «5» -200-180 балів, оцінка «4» -179-160 балів, оцінка «3» -159-122 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		Для заліку
180-200	A	зараховано
170-179,9	B	
160-169,9	C	
141-159,9	D	
120-140,99	E	
	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Навчальний контент (конспект, розширений план, презентаційні матеріали лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи,

комплект ситуаційних задач, симуляційні сценарії, питання, методичні вказівки, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів).

14. Рекомендована література:

Основна література (базова):

1. Андрущенко В. Основні тенденції розвитку вищої освіти в Україні на рубежі століть (спроба прогностичного аналізу) / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2000. – № 1. – С. 11–17.
2. Бурдейна Л. І. Знаково-контекстне навчання як продуктивна умова формування моральної культури студента / Л. І. Бурдейна // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2007. – № 20. – С. 140–144.
3. Васильева И.А. Психологические аспекты применения информационных технологий / И.А. Васильева, Е.М., Осипова, Н.Н. Петрова // Вопросы психологии. – 2002. – № 3. – С. 80 – 86.
4. Васильева И.А. Психологические факторы компьютерной тревожности / И.А. Васильева, Е.И. Пашенко, Н.Н. Петрова, Е.М. Осипова // Вопросы психологии. – 2004. – № 5. – С. 56 – 62.
5. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. для студ. вищ. навч. закл./С. С. Вітвицька. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 316 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 2015. – 373 с.
7. Городиська В., Пантук М. Педагогіка та психологія вищої школи : методичні матеріали до семінарських занять [для підготовки фахівців ОКР “Магістр” галузі знань 0401 “Природничі науки” спеціальності 8.04010601 “Екологія та охорона навколишнього середовища”] / Віолета Василівна Городиська, Микола Павлович Пантук. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 204 с.
8. Гриценко Л.І. Формування навчально-професійної мотивації у студентів в умовах вищого навчального закладу / www.psyh.kiev.ua/
9. Казак І. О. Роль мотиваційного компоненту при виконанні навчального завдання у вищій школі / І. О. Казак // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків, 2017. – № 16. – С. 197–207.
10. Коваль О. Є. Використання інтерактивних методів навчання в процесі формування професійно-моральних цінностей магістрантів вищої економічної школи / О. Є. Коваль // Педагогічний дискурс: зб. наукових праць. – Хмельницький: ХГПА, 2011. – Вип. 9 – С. 159–161.
11. Кошманова Т. С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі
12. Університету штату Мічиган) / Т. С. Кошманова. – Львів, 2000. – 345 с.
13. Кудіна В.В. Психологія вищої школи : курс лекцій / В.В. Кудіна., В.І. Юрченко – К. : КСУ, 2018. – 176 с.
14. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб./А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2018. – 486 с.

15. Максименко С.Д., Філоненко М.М. Педагогіка вищої медичної освіти.: Підручник. – Видавництво «Центр учбової літератури», Київ, 2014. – 286 с.
16. Мащенко Н.І. Основи педагогіки і психології вищої школи : курс лекцій / Н.І. Мащенко – 2-е вид., доп. й перероб. – Кременчук, 2016. – 272 с.
17. Методика викладання у вищій школі (мотивація навчальної діяльності): Матеріали методичного семінару «Мотиваційний підхід до організації навчального процесу у вищій школі» / [Н. Я. Кравчук, О. Є. Коваль]. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – 81 с.
18. Філоненко М.М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря. – Монографія. Видавництво «Центр учбової літератури». Київ. 2015. -332 с.
19. Філоненко М.М. Психологія спілкування. – Підручник. Видавництво «Центр учбової літератури». Київ. 2016. - 238 с.
20. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2016. – 352 с.
21. Ященко В. М. Перш ніж іти на заняття (100 порад викладачу) / В.М. Ященко. – Тернопіль, 2019. – 56 с.
22. Ященко Е.М. Робочий зошит з психології та педагогіки / Е.М. Ященко. – Тернопіль, 2007. – 36 с.

Додаткова література (допоміжна):

1. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз, О.С. Падалка, В.І. Юрченко. – К. : НПУ, 2015. – 267 с.
2. Педагогика и психология высшей школы / отв. ред. С.И. Самнгин. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2016. – 544 с.
3. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : навч. посіб. для магістрантів і аспірантів / Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К. : Філ-студія, 2016. – 320 с.
4. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів / В.А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2014. – 336 с.
5. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З.І. Слепкань – К. : Вища школа, 2015. – 240 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник для студентів / М.М. Фіцула – К. : “Академвидав”, 2016. – 352 с.
7. Цокур О.Я. Педагогіка вищої школи : навчально-методичний посібник / О.Я. Цокур. – Випуск 1. Основи наукового педагогічного дослідження / за ред. Панькова А.І. – Одеса, 2012. – 424 с.
8. Чернілевський Д.В. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. /Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук. – Вінниця : Вінницький соціально-економічний ін-т ун-ту Україна, 2016. – 402 с.
9. Періодичні видання за тематикою (перелік систематично оновлюється та надається аспірантам).

15. Інформаційні ресурси

Сайт кафедри: <http://www.vnmu.edu.ua/кафедра медичної психології та психіатрії з курсом ПО>

<http://www.literacy.com.ua/praktychna-psyhologija/264-prosvitnyctvo-iprofilaktyka/teatralna-pedahohika/767-vpravy-na-rozvytok-movlennia.html>
www.oim.ru/reader.asp
<http://www.psyh.kiev.ua>
<http://www.yurincom.com/ua/st-48os-posvuzlib.com/content/view/379/>
www.oim.ru/reader.asp
<http://www.moz.gov.ua>
<http://health.gov.ua/>
European Commission -Directorate General Education& Culture (DG EAC)
<http://ec.europa.eu/erasmus-plus>
European Commission -Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)
http://eacea.ec.europa.eu/index_en.php National Agencies
<http://ec.europa.eu/erasmus-plus/na>
<https://webgate.ec.europa.eu/cas/eim/external/register.cgi>
<http://ec.europa.eu/education/participants/portal/desktop/en/organisations/register.html>
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:298:0001>
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/h
<http://epp.eurostat.ec.europa>